

ita conjux maritum, qui Christi personam gerit in illam, revereat, ipsi obediat, ipsum diligat, et ex amore ipsi serviat, et quaecumque poterit humanitatis et charitatis officia persolvat.

2^a Viri conjugati munera expressit D. Paulus, v. 25, 26, 27, 28, 29, 33. His verbis maritus docet primo amorem Christi erga Ecclesiam, sponsam suam, exemplar et regulam esse amoris, quem maritus uxori suae debet. Diligat ergo uxorem suam vir christianus, sicut Christus Ecclesiam, v. 25. Secundo docet maritalis in uxorem amoris mensuram esse, semelipsam, si necessitas foret, morti pro ea tradere, sicut Christus seipsum tradidit pro Ecclesia, v. 25. Tertio docet maritalis amoris in uxorem, finem proximum, esse suae conjugis sanctificationem, atque perfectionem. Sicut Christus Ecclesiam dilexit ut eam sanctificaret, ita vir uxorem diligat ut illam sanctificet, v. 26. Quarto docet ejusdem amoris finem ultimum esse, suae conjugis futuram cum Deo unionem aeternam. Sicut Christus Ecclesiam sanctificavit, ut eam exhiberet sibi sponsam immaculatam, v. 27, ita vir conjugem suam, quantum est in illo, sanctificet, ut eam Deo dignam reddat. Hinc ergo discat maritus quam tener, at quam purus, quam vigilans et laborio-

Collarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda, et ad praxim redigenda.

1^a Ab Apostolo discamus omnes charitatem verè Christianam. Christianus, quia Dei filius, Dei patris sui charitatem debet imitari; sicut ergo Deus totus et semper charitas est, ita Christianus, divinae charitatis particeps, in charitate semper ambulat, et ab eâ nunquam deficiat; fratres suos semper diligat, v. 4. Christianus, quia Christi membrum, et quasi Christus alter, Christi charitatem debet imitari, fratres suos debet diligere, sicut Christus dilexit nos; sicut ergo Christus ita nos dilexit, ut semetipsum Deo pro nobis obtulerit ad mortem, sic Christianus fratres suos ita diligat, ut et pro eis, si opus sit, vitam impendat. Haec duo, Dei charitas, Christi charitas, sunt mea charitatis exemplaria; nec minorâ mihi præbet Apostolus imitanda. O Deus charitas! tu te cordi meo imprime; da mihi charitatem; illam novi, illam desidero, nitam et tandem habeam! O Christi charitas! tuis ardentibus ure cor meum, da mihi sic diligere, ut ad tui exemplum paratus sim sanguinem pro fratribus fundere.

2^a Ab eodem Apostolo discamus quanta debeat esse nostra puritas. Christianus, quia Christi membrum, Christiane corpus, sit mundus totus, corde, corpore, ore, mente. Cor sit ab omni avaritiâ mundum, corpus ab omni impudiciâ, lingua ab omni verbo obsceno, mens ab imperâ cogitatione. Fornicatio, omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis. De talibus impuritatibus nec cogitate, nec loquimini, ut sitis tui puri. Sicut docet sanctos, Ille! quantum ab hæc omnimodâ puritate disto! Ha, ô Deus, recordari semper ejus capitis sum membrum, ut omnem vel minimam oris et mentis impuritatem horream, omnimodâ semper studeam puritati; sinque tandem omnino

sus debeat esse meus erga conjugem amor. Amet tenerè, sed parè, sicut Christus; amet vigilantè et laboriosè; ipsi necessaria provideat et suppeditet, et ipsius infirmitates toleret, ipsi compatiatur, sicut Christus providet Ecclesiae, etc. Sic autem provideat et suppeditet necessaria, ut luxi non indulgeat; sic invigilet ipsi, ut eam non contristet; sic regat et imperet, ut non cogat; sic amet, ut non amuletur; sic complectatur et compatiatur, ut non aduletur; sic honoret, ut non extollat et inflet; sic illi sit totus, ut non sit servus, sed sponsus; auctoritatem ab amore non separet, nec amorem ab auctoritate; sicut in Christo auctoritas et amor in Ecclesiam sunt inseparabiles. Quò autem major est viri in conjugem auctoritas, utpote auctoritatis Christi in Ecclesiam emanatio et participatio, eò sanctius illa utatur, ipsâ nunquam abutatur.

Felix connubium, in quo maritus Christum Dominum semper cogitat, ut imitetur; faciens erga sponsam quod Christus erga Ecclesiam; uxor verò Ecclesiam semper habet in mente, ut viro suo sit subdita, sicut Ecclesia Christo.

3^a Et ab eodem Apostolo discat omnino quidem Christianus, at præsertim omnis religiosus, omnique sacerdos, Deo specialiter consecratus, quantum sit illis malum, si verba scurrilia, ad rem non pertinentia, proferant, v. 4. Per Baptismum Deo consecratus es, et Spiritu sancto sigillatus; per vota religiosus, et per ordines sacros, specialissimè et totus Deo devotus, verbo tamen scurrilia, turpia proferas. Heu! sicut alter Balthasar, vasa Deo sacra, usibus profanis impendis, horrendumque quoddam sacrilegium committis! Heu! quod hujusmodi sacrilegia committuntur. *Delicia juventutis meae et ignorantia mea ne memineris, Domine.* Da in posterum sanctè vivere, piè loqui.

4^a Et ab Apostolo nostro tria aut quatuor ad omnes Christianos pertinentia discamus. Nomen nostrum, regulam nostram, munus nostrum, præventionem nostrarum reparationem. Nomen Christiani, lux in Domino, filius lucis, v. 8, seu Christi, qui lux est mundi. Regula Christiani, quod beneplacitum Deo, voluntas Dei, v. 10. Munus Christiani, filii lucis, lucere, suaque luce alios illuminare, instruere, arguere, v. 15. Ad hæc tria attendat unusquisque, et in se reflexus, videat quomodo nomini suo respondeat: an reverâ sit lux, suâ doctrinâ, suis exemplis; an verò titio fumans? Quomodo regulam suam adimpleat: an studeat Dei voluntati cognoscendâ et faciendâ? an ad illam omnia sua referat? Quomodo suo munere fungitur: an suâ luce illuminat, instruit, arguit? an verò suo fumo obscurat, suoque foveore scandalizat? Ad præteritâ reparationem, ab Apostolo discamus et quartum, quomodo redimendum tempus, v. 16. Vide observ. morâ.

5ª Conjugati discant christiani matrimonii sanctitatem; discant et sua munera. Haec autem videantur exposita in fine capitis, immediate ante hoc collarium.

CAPIT. VI.

1. Filii, obedite parentibus vestris in Domino: hoc enim justum est.

2. Honora patrem tuum, et matrem tuam; quod est mandatum primum, in promissione:

3. Ut bene sit tibi, et sis longevus super terram.

4. Et vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros; sed educate illos in disciplina et correptione Domini.

5. Servi, obedite dominis carnalibus cum timore et tremore, in simplicitate cordis vestri, sicut Christo;

6. Non ad oculum servientes, quasi hominibus placentes, sed ut servi Christi facientes voluntatem Dei ex animo,

7. Cum bonâ voluntate servientes, sicut Domino, et non hominibus:

8. Scientes quoniam unusquisque fecerit bonum, hoc recipiet à Domino, sive servus, sive liber.

9. Et vos, domini, eadem facite illis, remittentes minas; scientes quia et illorum et vester Dominus est in caelis; et personarum acceptio non est apud eum.

10. De cetero, fratres, confortamini in Domino, et in potentia virtutis ejus.

11. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias diaboli:

12. Quoniam non est nobis collectio adversus carnem et sanguinem, sed adversus principes et potestates, adversus mundi rectorum tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiâ, in caelestibus.

13. Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, et in omnibus perfectè stare.

14. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, et induti loriceam justitiæ,

15. Et calcatei pedes in preparatione Evangelii pacis;

16. In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extingueri;

17. Et galeam salutis assumeite; et gladium spiritûs (quod est verbum Dei);

18. Per omnem orationem et obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, et in ipso vigilantes in omni instantiâ et obsecratione pro omnibus sanctis,

19. Et pro me, ut detur mihi sermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere mysterium Evangelii;

20. Pro quo legatione fungor in catenâ, ita ut in ipso audeam, prout oportet me, loqui.

21. Ut autem et vos sciatis quæ circa me sunt, quid agam: omnia vobis nota faciet Tylicus, charissimus frater, et fidelis minister in Domino;

22. Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt, et consoletur corda vestra.

23. Pax fratribus, et charitas cum fide, à Deo Patre, et Domino Jesu Christo.

CHAPITRE VI.

1. Vous, enfans, obéissez à vos pères et à vos mères, en vue du Seigneur; car cela est juste.

2. Honorez votre père et votre mère: c'est le premier des commandemens auquel Dieu ait promis une récompense:

3. Afin que vous soyez heureux, et que vous viviez long temps sur la terre.

4. Et vous, pères, n'irritez point vos enfans; mais ayez soin de les bien élever, en les corrigeant et les instruisant selon le Seigneur.

5. Vous, serviteurs, obéissez à ceux qui sont vos maîtres selon la chair, et avec crainte et avec respect, dans la simplicité de votre cœur, comme à Jésus-Christ même.

6. Ne les servez pas seulement lorsqu'ils ont l'œil sur vous, comme si vous ne pensiez qu'à plaire aux hommes; mais comme étant serviteurs de Jésus-Christ, faisant de bon cœur la volonté de Dieu.

7. Servez-les avec affection, regardant en eux le Seigneur, et non les hommes,

8. Sachant que chacun recevra du Seigneur la récompense du bien qu'il aura fait, soit qu'il soit esclave, soit qu'il soit libre.

9. Et vous, maîtres, témoignez de même de l'affection à vos serviteurs, ne les traitant point selon vos menaces, sachant que vous avez les uns et les autres un maître commun dans le ciel, qui n'aura point égard à la condition des personnes.

10. Enfin, mes frères, fortifiez-vous dans le Seigneur, et dans sa vertu toute-puissante.

11. Revêtez-vous de toutes les armes de Dieu, afin de pouvoir vous défendre des embûches et des artifices du diable.

12. Car nous avons à combattre, non contre des hommes de chair et de sang, mais contre les principautés et les puissances infernales, contre les princes du monde, c'est-à-dire, de ce siècle ténébreux, contre les esprits de malice répandus dans l'air.

13. C'est pourquoi prenez toutes les armes de Dieu, afin que vous puissiez résister au jour mauvais, et demeurer fermes.

14. Soyez donc fermes: que la vérité soit la ceinture de vos reins; que la justice soit votre cuirasse;

15. Que vos pieds aient une chaussure qui vous dispose à suivre l'Évangile de paix.

16. Servez-vous surtout du bouclier de la foi, afin de pouvoir repousser tous les traits enflammés du malin esprit.

17. Prenez encore le casque du salut et l'épée spirituelle, qui est la parole de Dieu;

18. Invoquant en esprit et en tout temps, par toutes sortes de supplications et de prières, et vous employant avec une vigilance et une persévérance continuelles, à prier pour tous les saints,

19. Et pour moi aussi; afin que Dieu, m'ouvrant la bouche, me donne des paroles pour annoncer librement le mystère de l'Évangile,

20. Dont j'exerce la légation dans les chaînes; et que j'en parle avec la liberté et la hardiesse que je dois.

21. Quant à ce qui regarde l'état où je suis, et ce que je fais, Tylicus, notre cher frère et fidèle ministre du Seigneur, vous apprendra toutes choses.

22. Et c'est pour cela même que je l'ai envoyé vers vous, afin que vous sachiez ce qui se passe à notre égard, et qu'il console vos cœurs.

23. Et Dieu le Père et le Seigneur Jésus-Christ donne à nos frères la paix et la charité avec la foi.

24. Gratia cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum in incorruptione. Amen.

ANALYSIS.

Versibus 1, 2, 5, jubet ut filii parentibus obediant juxta Dei præceptum.

§ 4. Parentes monet ut in filiorum suorum educatione, nihil minus vitent severitatem, quæ exacerbet, et nihil indulgentiam, quæ toleret omnia; sed eos instruant et corrigant juxta doctrinam Domini.

§ 5. Servis præcipit ut dominis obediant cum reverentiâ et sinceritate, sicut ipsi Christi Domino, v. 6, idèque, non in presentia tantum, sed ubique et semper, v. 7, cum benevolentia et affectu, scientes quòd in hoc ministerio voluntatem Dei faciunt, à quo mercedem recipiunt æternam, v. 8.

§ 9. Dominos hortatur ut erga servos suos sese humane, benignè et benevolè gerant; scientes quòd communem cum eis Dominum et Judicem habent, qui non personas respicit, sed merita.

PARAPHRASIS.

1. Filii, obedite parentibus vestris, secundum Dominum, seu conformiter legi divinæ, in omnibus quæ divino cultui et pietati non repugnant: hoc enim est justum.

2. Ad hanc obedientiam obligat Dei præceptum: *Honora patrem tuam*, etc., et invitat promissio huic præcepto adjuncta; est enim primum præceptum, cui propria et specialis addita est promissio:

3. Scilicet, ut feliciter et diu vivas.

4. Et vos, parentes, cavete ne filios vestros nimia severitate, minus aut verberibus exacerbetis; sed studete ut illos educetis, tum instructionibus, tum correptionibus moderatis, christianis, et conformiter ad Christi Domini doctrinam.

5. Servi, obedite dominis, qui corporibus vestris dominantur, cum timore, id est, eos reveremini; et ad illorum jussa tremite, ea sollicitè exequentes, idque recto et simplici corde, sicut Christo Domino, quem vobis representant.

6. Non solum in presentia, quasi hominibus tantum placere studentes; sed, ut servi Christi, voluntatem Dei facite sincerè, et ex animo.

7. Cum benevolentia servientes ipsis, non sicut hominibus, sed sicut Christo Domino, qui id à vobis exigit, et qui præmium dabit.

8. Cum scelatis unumquemque, quod fecerit bonum, reportaturum à Domino, sive sit servus, sive liber; hæc quippe discrimina Deus non respicit in judicio.

9. Et vos, domini, vicissim paria, proportionaliter, facite servis vestris; id est, humane, benignè et benevolè vos gerite erga illos, scientes quòd communem Dominum et Judicem habetis in cælo, qui non personas respicit, sed merita.

10. De cætero, fratres mei, fortes estote, vires et animos sumite in Domino nostro Jesu Christo, et in potenti virtute ejus.

11. Induite vos plenam et universam armaturam

24. Et que la grâce soit avec tous ceux qui aiment notre Seigneur Jésus-Christ d'un amour pur et sans tache. Amen.

ANALYSIS.

His omnium partium familiæ sic compositis, attendens Apostolus quanta et quam periculosa sit nobis luctatio cum demonibus, omnes Ephesios alloquens, v. 10, hortatur ut in Domino sint fortes, in ejusque potentia confidentes, et, v. 11, induant armaturam Dei.

§ 12. Exaggerat hostium nostrorum potentiam, et calliditatem; hincque, v. 15, concludit necessitatem assumende hujus armaturæ, quam per partes exponit, v. 15, 16, 17; balteus vester sit veritas; lorica sit justitia; ocreæ, præparatio animi; scutum fides; galea spes; gladius verbum Dei.

§ 18. Sic armatos hortatur ad assiduum orationem pro omnibus, et, v. 19, pro se Paulo, Christi vincito, ut liberè et audacter, annuntiet Evangelium, v. 20.

§ 21. Mittit Tychicum ad eorum consolationem; denique pacis et gratiæ appreciatione claudit Epistolam.

PARAPHRASIS.

Dei, quæ à capite ad talos usque armati, possitis resistere insidiosis et astutis diaboli insultibus, illosque irritos reddere.

12. Quoniam colloctatio nostra non est contra homines, carne et sanguine constantes, et consequenter infirmos, sed contra spiritus potentissimos, scilicet contra principatus, contra potestates, contra demones illos, qui in hoc tenebricoso mundo dominantur; contra spirituales nequitas, seu spiritus nebulones et nequam, qui in hoc aere degunt.

15. Cum tales habeatis hostes, propterea assumite universam armaturam Dei, ut illa induti possitis illi resistere in periculoso tentationis die; et per omnia et in omnibus perfecti, seu perfectè armati, stare et vincere.

14. State ergo in prelio circumcincti veritate, tanquam balteo, et justitiam induti quasi lorica.

15. Et ocreæ vestræ sint animi vestri præparatio ad Evangelium, tum moribus exprimentum, tum verbis annuntiandum et propugnandum.

16. In omnibus tentationibus sumite scutum fidei: hoc quippe clypeo omnia hostis vestri, licet versutissimi, jacula, licet ignita, et velut ignis penetrantia, repellitis et extinguetis.

17. Et spes de salute æternâ, ex Christi meritis concepta, sit vobis quasi galea; et verbum Dei, sit gladius vester.

18. Sic à capite ad talos armati, Deum assidue invocate, corde et animo, omnimodâ oratione, et cum omni instantiâ; et ad hoc ipsum, seu ut in spiritu oreis instanter omni tempore, vigilate cum magna sedulitate et perseverantiâ, orantes, non pro vobis tantum, sed et pro Christianis omnibus.

19. Et pro me speciatim, ut dum est occasio evangelizandi, et loqui voluero, det Deus verba, quibus liberè et intrepidè notum faciam arcanum Evangelii.

20. Cujus Evangelii gratiâ, legatione apostolica,

etiam nunc, licet in vinculis, fungor; orate igitur, ut deur mihi, prout oportet, illud audacter et liberè predicare.

21. Quantum autem ad ea quæ ad me spectant, quomodo res meæ habeant, et quid faciam, hæc omnia Tychicus, noster charissimus frater, et fidelis Christi minister, nota faciet vobis.

COMMENTARIA.

VERS. 1. — FILII, OBEдите PARENTIBUS... IN DOMINO. In Domino jungi debet verbo obedite. Postquam enim dixit generaliter, v. 21, cap. 5: *Subjetti estote invicem in timore Christi*, tres deinde subjectionis species explicat: scilicet uxoris marito, filiorum parentibus, servorum dominis; et de unâquaque subjectione dicit verbis æquivalentibus, in Domino, ut indicet modum sanctificandæ subjectionis. In Domino, id est, propter Dominum, ob amorem et reverentiam Domini Patris cœlestis, quem in parentibus revereri debetis.

HOC ENIM JUSTUM EST. Fundat hanc obligationem, primò, in jure naturali, quasi diceret: Quid æquius quam ut obedias eis per quos vitam recepisti, et quibus par nunquam poteris reddere? Hanc subjectionem exigit quidem ipsa naturalis æquitas; sed ut sit verè pia et christiana et supernaturalis hæc filiorum obedientia, subordinetur Deo Patri cœlesti et ad Patrem referatur æternum. Consideret ergo filius Deum in parentibus suis, cujus imaginem gerunt et personam; et sub hoc respectu ipsos colat et reveretur in Domino et propter Dominum.

VERS. 2. — HONORA PATREM TUUM... Secundò, hanc filiorum obligationem obediendi parentibus fundat in lege Dei illam præcipientis. Terziò, in promissione huic præcepto adjuncta.

QUOD EST MANDATUM PRIMUM IN PROMISSIONE, seu cum promissione, seu cui adjuncta est promissio specialis et propria, nimirum longævæ vitæ. Hujus promissionis sapientiam miraberis, si spectes quòd Deus loquatur pueris et adolescentibus, cœlestia et æterna nondum concipientibus, ideòque promittit illis quod omnis homo naturaliter appetit, statim ac aliquâ ratione utitur, diu scilicet et feliciter vivere. Ejusdem promissionis æquivalentem miraberis, si consideres quòd D. Thomas docet in opusculis: Filii, inquit, obtinent vitam à parentibus, sicut milites feudum obtinent à rege; sicut ergo milites feudum conservationem merentur, quandiu regi homagium præstant, ita filii merentur vitæ conservationem, quandiu parentes honorant: è contra, sicut milites regi rebelles feudum spoliantur, ita filii parentibus rebelles vitæ privari merentur. Hæc autem longævæ vitæ promissio non est absoluta, quasi Deus talia parentum honore obligetur ad dandam longam vitam, sed tantum spem dat longævæ vitæ.

VERS. 1. — Filii, obedite parentibus vestris in Domino, id est, Domini amore et reverentiâ. Hoc enim justum est, ut à quibus vitam acceperimus, obedientiam illis reddamus.

VERS. 2. — *Honora patrem tuum*, etc., id est, cum promissione, id est, primum cui adjuncta sit expressa et specialis promissio.

22. Illud ad hoc ipsum misi vobis, ut cognoscatis quis sit rerum nostrarum status, et vos consolatur.

25. Pax sit Christianis fratribus, et charitas cum fide augetur in illis à Deo Patre, et à Domino Jesu Christo.

24. Gratia sit cum omnibus qui diligunt Dominum nostrum Jesum Christum purè et sanetè. Amen.

VERS. 4. — ET VOS PATRES... SED EDUCATE... Vido paraphrasim. In DISCIPLINA, Græcè, è παιδεία. Paideia significat tam instructionem quam castigationem, seu tam instructionem per verba quam per penas.

VERS. 5. — UT BENÈ SIT... Ut non designat præcepti servandi finem, sed effectum præcepti servati.

VERS. 4. — ET VOS PATRES... SED EDUCATE... Vido paraphrasim. In DISCIPLINA, Græcè, è παιδεία. Paideia significat tam instructionem quam castigationem, seu tam instructionem per verba quam per penas.

ET CORREPTIONEM, Græcè, è διοίκησις. *Νομοθεία* ad verbum est in animo positio, seu instructio que in alterius mente ponitur. Est autem ambigua vox, significans, secundum D. Hieronymum, admonitionem; secundum alios, correptionem, oburgationem. His itaque verbis docet Apostolus quòd parentes debeant filios instrere et corrigere. Addendo autem in *correctione* Domini, docet quòd correctio debet esse moderata, christiana, secundum Christi Domini doctrinam. *Discite à me quia mitis sum...*

Duo sunt parentum vitæ in filiorum educatione. Primum, nimia veritas, quæ exacerbat. Secundum, nimia indulgentia, quæ tolerat omnia. Utrumque vitabatur, si primò instruant, deinde corrigant, cum hoc discrimine, quòd instructio debet esse multa, correctio moderata. Instructio sit omnium fidei articulo- rum et vitæ christianæ officiorum. Correctio, seu punitio sit præcipuum culpæ. Instruant non severe, non nimis, non clamoribus, sed rationabiliter, sensum et rationem illis paulatim aperiendo et veritates in illorum mentibus ponendo, ipsisque rationes manifestando propter quas hæc fugienda sunt, illa verò facienda. Puniant non irati, non passio- num impetu rapti, sed tranquilli, rationabiles et moderati, postquam filios de reatu convicerunt, illisque rationem dederunt ob quam pena et correptione digni sunt et puniuntur. Hoc est in Domino instruere et corrigere. Primum, fieri debet instructio per verba, deinde per penam: verba sit frequentia, penæ ra-

VERS. 5. — *Ut benè sit tibi*, etc., hoc est, ut feliciter ac diu-vivas super terram.

VERS. 4. — *Et vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros, ut scilicet vestrâ duritiâ, asperitate, nimis verberibus aut laboribus filios vestros oneratis et irritetis. Sed educate illos in disciplina et correctione Domini*, date eis christiana monita, quibus

ræ; adhibendæ tamen statim ac licitæ et illicitæ cognitionem habent filii.

VERS. 5. — *Servi, obedite dominis carnalibus.* Græc., *secundum carnem*, id est, qui dominium habent in carnem vestram, seu in corpora vestra. *Obedite cum timore*, non tantum reverentiam, quo et uxor marito, et filii parentibus debent obedire, sed et tremendo, sicut in quemdam corporis tremorem excat: corporis gestus interiorum ostendat reverentiam.

IS SIMPLICITATE CORDIS VESTRI, id est, idque non apparenter tantum, sed recto et simplici corde, Christum Dominum, in dominis vestris representatum, reverentes.

VERS. 6. — *Non ad oculum servantem.* Græc., *Non secundum ocularem servitatem. Oculi, ut dicitur, ocularis servitus.* Id est, non tantum in presentia, seu, sub oculis dominorum, sicut faciunt qui hominibus tantum placere student. *hominibus placentem.*

VERS. 7. — *Cum bona voluntate.* Græc., *cum benevolentia. Sicut Christo Domino.* Id repetit et inculcat, ut Christum Dominum in suis dominis aspiciant, eisque propter Christum Dominum id jubentem obediant.

VERS. 8. — *Scientes quoniam...*; scientes per fidem, quod si propter cum dominis vestris obediatis, ab eo premium æternum reportabitis.

Observationes morales.

Nota primò quòd hæc Apostolus loquitur non servis, quales nunc sunt apud Christianos, sed mancipiis, quales tunc erant multi, qui convertebantur ad Christum Dominum, vel cum dominis suis, vel sine illis. Si autem à mancipiis hæc requirit sanctitatem, quantò magis ab ingenius? Hinc ergo, nota secundò christiane servitutis conditiones. Servus obediat domino suo, illumque reveret, sicut Christum Dominum. Sincere et ex animo, non apparenter tantum; non metu pœnæ, sed ex benevolentia. Non tantum in oculis, et in illius conspectu, sed ubique et semper, sive videat, sive non videat. Non quasi hominis gratiam aucupari velit, sed ut Deo placeat, cuius se servum agnoscat, cuiusque voluntatem facit in hoc suo ministerio: à quo solo, ut pote supremo Domino

modum bene et christianè vivendi addiscant.

VERS. 5. — *Servi, obedite dominis carnalibus, cum timore et tremore*, id est, cum magnâ sollicitudine. *In simplicitate cordis vestri, sicut Christo*, id est, recto et simplici corde, tanquam servatis Christo, qui omnia videt, etiam occulta cordis.

VERS. 6. — *Non ad oculum servantem, quasi hominibus placentem.* Sincere et ex animo facite ea que Deus præcipit.

VERS. 7. *Cum bona voluntate, etc.*, cum benevolentia.

VERS. 8-9. — *Scientes quoniam unusquisque quodcumque fecerit bonum...* *Et vos, domini, eadem facite illis, exhibete similem humanitatem, remittentes minas, ne sicut in servos imperio et minaces. Scientes quia et illorum et vester Dominus est in caelis.* Scientes quod communem Dominum ac iudicem habeatis vos et illi.

Et personarum acceptio non est apud eum, nempe

et iudice premium expectat; sciens quòd Deus hominis personam non respicit, sed opus, et quòd quicumque bonum fecerit mercedem habebit. Illius ergo mercedis æternæ, que Deus ipse est, memor servus, homini fideliter serviat quasi Deo, cuius personam et auctoritatem representat.

VERS. 9. — *Et vos, domini, eadem (proportionaliter), id est, illis imperate humane, benignè, benevolè, etc.*

SCIENTES QUIA ET ILLORUM... Græc., *Scientes quia et vester illorum Dominus est*, id est: *Scientes*, quòd vos ipsi, licet domini, superiores tamen et Dominum habetis in caelo, qui et vos, nullo dignitatum habitu respectu, iudicabit.

Observatio moralis.

Hinc discat herus christianus qualis erga suos domesticos esse debeat, non superbiere, non imperiosè in illos agere, sed sese mitem et benignum, benevolè eis exhibere; quippe qui servorum suorum frater est in Christo, ejusdem corporis membrum, ejusdem Domini conservus; Domini, inquam, apud quem non est personarum acceptio, sed qui unumquemque iudicabit secundum merita; qui à dominis exigit domini sui et in servos tyrannidis rationem, quique talem se dominis duris et immiseri cordibus exhibebit quales illi erga subditos suos fuerunt.

VERS. 10. — *De cætero, fratres...* Postquam instruxit speciatim conjugatos, parentes et filios, dominos et servos, Epistolam finiturus, redit ad generalem fidelium instructionem, eosque omnes, ut Christi milites considerans, hortatur ad pugnam. Et quia militi duo sunt necessaria, scilicet animus et arma: hinc primò, hortatur ut sint fortes; secundò, ad arma capiendâ excitat.

CONFORTAMINI IN DOMINO. Hinc discamus unde nobis auxilium quaerendum; scilicet in Domino, et in omnipotenti virtute ejus. *Dominius mihi adiutor, non timebo.* Si Deus pro nobis, quis contra nos? Dominus noster Jesus Christus sua potenti gratiâ adest nobis; fortes itaque et generosi simus: tali duce et propugnatore vincemus. Confortari ergo in Domino, est vires sumere fide et spe in gratiam, opem et auxilium Domini.

VERS. 11. — *Induite vos armaturam Dei.* Græc.,

Dominum Christum; q. d.: Iudex ille non personas respicit, sed merita, etc.

VERS. 10. — *De cætero, fratres, confortamini in Domino, etc.*, curam adhibete ut ad pugnam fortes sitis in Domino, id est, per Christum, et in potentia virtutis ejus, id est, per potentiam ac fortitudinem ejus, sive quam ille suppeditat, seu potius, quâ ille vos adiuvat; hæc autem est potentia et virtus divina.

VERS. 11. — *Induite vos armaturam Dei.* Vocat armaturam Dei, quia per hæc arma, tanquam manu Dei fabricata, pugnamus; imò Deus ipse in nobis pugnat.

Ut possitis stare adversus insidias diaboli, id est, ut possitis in fide et rectitudine vite christianæ persistere adversus invidiosos assultus et machinationes diaboli; quas scilicet ille vobis struit per ministros suos hæreticos, philosophos, Judæos, ac exteros im-

pietatis, universam armaturam; seu universam armorum apparatus quem Deus suis militibus subministrat. Hæc arma sigillatim exponit, v. 14, 15, etc.

ADVERSUS INSIDIAS DIABOLI: Quasi diceret: Callidissimum habemus hostem; nobis itaque necessaria est armorum universitas, ne quis sit in nobis vulnere locus, hincque mortem inferat. Astutias diaboli vide apud Cornelium à Lapide; hic, ibid., vide vincendi modum.

VERS. 12. — *Quoniam nobis non est collectatio...* Tot verba, tot rationes, ob quas et vigilare debemus et semper et universaliter esse armati. Nostra pugna non est contra homines, qui caro sunt et sanguis, et ideo fragiles et infirmi, seu hostes nostri non sunt homines corporei, fragiles et infirmi, sed spiritus subtilissimi, robustissimi, nequissimi, lique principes, potestates... Nostra pugna contra diabolum esse dicitur, non adversus carnem; non quòd non sit etiam nobis pugnamus cum carne et mundo, sed quia caro et mundus sint quasi instrumenta et arma, quibus nos impugnât diabolus, sicut hostis noster propriè diabolus est. *Adversus principes...*; eadem graduum nomina de demonibus usurpantur, qua de angelis, quia ex omnibus ordinibus aliqui cum Lucifero cœdemur:

MUNDI RECTORES. Græc., *κυριαρχοι*, id est, mundi dominos, nudati potentes. Tertull. ad Marc. 5, mundi tenentes. Diætio nova et quam D. Hieronymus putat à D. Paulo primum factam.

TERRARUM HAREN. Hic genitivus mellis coheret cum compositâ diæctione Græcâ *κρυπταρχος*. Syrus traduxit: *Possessores mundi hujus tenebrosi*. Per mundum autem tenebrosum, intellige impios, infideles, idololatras, quorum tunc plenus erat mundus, et in quibus dominabatur dæmon, tanquam fortis armatus. Sancti sunt filii lucis et lux, ut dictum est supra, cap. 5, v. 11; infideles, impii, sunt tenebræ et filii tenebrarum: et quia tunc plerique tales erant, hinc dæmon dicitur princeps hujus mundi, rector tenebrarum harum, id est, hominum infidelium.

CONTRA SPIRITUALIA NEQUITIA, id est, spiritalia nequitias, seu spiritus nequam.

IN COELESTIBUS. SYR., *qui sub caelo sunt*. Hinc ergo collige necessitatem vigilandi et universa arma Dei assumendi. Si enim queras hostis nostri naturam, spiritus est invisibilis; si numerum, *Legio mihi nomen est*, ait mos ex illis; si indolem, nequissimus est et malignissimus; si fraudem et astutias, est versutissimus; si potestatem, est mundi dominus, rector et

VERS. 12. — *Quoniam non est nobis collectatio adversus carnem et sanguinem.* Mundi rectores intelligit dæmones qui in tenebroso hoc aere dominantur.

VERS. 13. — *Propterea accipite armaturam Dei, ut possitis stare in die malo.* Diem malum intelligit diem periculosum, id est, tempus tentationis, presertim ejus que movetur ab hostibus fidei.

Et in omnibus perfecti stare. Sensus est ut, omni armaturâ sufficienter instructi ac preparati, stare possitis in pugna contra hostes, et non cadatis aut loco cedere cogamini.

princeps tenebrarum; si odium et inimicitiam, est irreconciliabilis, semper rabidus, semper ubique querens omni modo mortem et perniciem nostram. Hinc D. Joan. Chrysostomus: *Die, queso, quomodo deliciaris? Quomodo inermis vincere poteris?*

VERS. 15. — *Propterea accipite.* Græc., *propter hoc, etc.*

IN DIE MALO, id est, in die tentationis, in die mortis. Tota vita, dies malus, quia pugna continua. *Militia est vita hominis...*, at præcipue dies mortis, ubi lueta à quâ pendet æternitas: ut in hac die vincamus, omni die stemus adversus diabolum eique resistamus, sicut ob consuetudinem facile resistemus in sine vite.

ET IN OMNIBUS PERFECTI..., perfectò armati. Græc.: *Et omnia conficientes, state*; seu postquam omnia perfectieritis, state. SYR.: *Cumque in omnibus instructi fueritis, stete.* Stare, resistere, vincere.

VERS. 14. — *State ergo succincti lumbos...* Eurmerat, et per partes exponit, panopliam hominis christiani, cujus summa pars est balteus. SYR.: *State igitur et accingite lumbos vestros veritate.*

VERITAS, id est, bona fides, veracitas, sinceritas, atque fidelitas in promissis, sit vester balteus militaris. Alludit D. Paulus ad Isai. 11, v. 17, ubi dicitur de Christo: *Et veritas erit cinctorium renum ejus.* Et non immerito bona fides, fidelitas in promissis, balteo comparatur; astringit enim hominem suis verbis, suisque promissis, sicut balteus circumcinctus et astringit corpus militis. Estate ergo Christo fideles, et fidelitas in servando jurejurando quod et à vestro duci dedistis in Baptismo, sit vester balteus qui vos ejus milites ostendat.

ET INDUTI LORICAM JUSTITIÆ, id est, justitia et sanctitas operum, sit vestra lorica, justitia scilicet ex fide per dilectionem operante. Merito etiam justitia ex fide per charitatem operante comparatur lorice, quia cor animat, animat, roborat, perfectâ in Deum fidelitâ; cor quasi tegit et tutum contra tentationes reddit ob consuetudinem bene agendi et malum fugiendi.

VERS. 15. — *Et calceati pedes in preparatione...*, quasi diceret: ut alacres et prompti, semperque parati et ad ambulandum in viam Evangelii, et ad illud infidelibus annuntiandum, et ad illud contra hæreticos, Simonianos et Gnosticos propugnandum. Alloquitur Ephesios in doctrinâ evangelicâ perfectos, et qui alios docere et arguere possunt. Merito etiam hæc alacritas et promptitudo, seu fervor comparatur

VERS. 14. — *State ergo succincti lumbos vestros in veritate.* Veritas hic significat fidelitatem et integritatem. Vult esse succinctos veritate, id est, fidelitate quasi cingulo.

Et induti loricaam justitiæ, id est, justitia sit vobis pro lorica seu thorace militari.

VERS. 15. — *Et calceati pedes, etc.* Preparatio autem hæc, est alacris promptitudo, et prompta alacritas animi, partim ad ambulandum in viam Evangelii pacis, partim ad id annuntiandum. Ut per infensissimos dæmonum cuneos fortiter pergamus et penetremus in caelum.

ocreis, quia sicut qui nudi incedit pedibus, timide et regre incedit in locis arduis, qui autem calcatus, seu ocreatus, incedit audacter per ardua quaeque, ita tepidi omnia timent; fervidi autem ad omnia sunt semper parati.

VERS. 16. — *IN OMNIBUS*. Alii vertunt, *super omnia*, siquae sensus est: ante omnia, et praecipue SUMITE SCUTUM FIDEI. Sed melius cum nostro interprete: *In omnibus*, supple, tentationibus, *sumite scutum fidei*. Quasi diceret: Fides vestra sit firma, constans et solida; hac fide omnia diaboli tela, licet ignita, non modo repellatis, sed et EXTINGUETIS. Idem nos docuit D. Petrus 1, 5: *Cui resistite fortes in fide*. Idem et D. Joan.: *Fides vincit mundum*, Joan. 1, 4.

IGNEA TELA diaboli, sunt libidines omnes quae concupiscentiam accendunt.

VERS. 17. — *ET GALEAM SALUTIS*. GRÆC., *salutaris*, id est, Christi, ait D. Hieronymus. D. Paulus 1 Thess. 5, v. 8, explicat quæ sit illa galea, *induiti galeam, spem salutis*. Itaque spes in Christum, qui est caput nostrum, sit galea nostra.

ET GLADIUM SPIRITUS... Verbum Dei est gladius, quia intima penetrat, hocque possumus uti, tum ad nostram defensionem, tum ad hostis impugnationem. Hoc gladio Christus dæmonem jugulavit in deserto; eodem Christianus potenti Dei gratia adjutus ipsum quoque jugulabit. Hominis itaque christiani panoplia hæc est: Ipsius galea, id est spes in Christum. Lorica, seu thorax, est justitia, sanctitas, opera sancta. Bateus, veritas, bona fides, fidelitas in servandis Deo promissis. Ocreæ, preparatio animi ad Evangelium exsequendum, annuntiandum, propugnandum. Dextera gladium, id est, verbum Dei tenet; sinistra scutum fidei.

VERS. 18. — *PER OMNEM ORATIONEM...*; à capite ad

VERS. 16. — *In omnibus sumentes scutum fidei*. Ante omnia ac praecipue scutum fidei sumendum est ac manu tenendum in hac pugna.

In quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere, quo scuto fidei exceperis, repellere et extinguere possitis omnia ignita jacula variarum tentationum à diabolo inmissa, quibus ille corda hominum incendit, inflammaturque ad peccandum: cui resistite fortes in fide; q. d.: Fide tanquam scuto repellite adversarium vestrum diabolum. Anima quoties peccat, toties vulneratur.

VERS. 17. — *Et galeam salutis assumite*. Per galeam salutis seu salutaris, spes futurorum bonorum videtur accipienda. *Induiti galeam spem salutis*, 1 Thess. 5, galeam quæ caput servet et salvet, id est, galeam, quæ est ipsa salus, alata à Christo, et sperata à Christianis, hoc est, spes salutis.

Et gladium spiritus, quod est verbum Dei. Et gladium sancti Spiritus, id est, à Spiritu sancto subministratum accipite, ac manu tenete; quem gladium interpretor verbum Dei. Dextera tenet gladium, id est, verbum Dei; sinistra scutum, scilicet idem.

VERS. 18. — *Per omnem orationem et observationem orantes omni tempore in spiritu*. Sensus est: Et hæc facite, multis orationibus et observationibus Deum assidue precantes; ut vos pugnantes adjuvet, et victores faciat; id est, non solum voce, sed in spiritu, hoc est, cum devoto cordis affectu. Oratio non est aliud quam mentis in Deum elevatio, sive mentis cum Deo conjunctio.

talos sic armatos, docet nunc à quo debeant in prelio auxilium petere, et unde expectanda victoria. Hostis noster nequissimus, versutissimus, semper, ubique, omni modo, nostram querit perniciem, ut dictum est v. 11. Hinc OMNI TEMPORE, in omni loco, omni modo, mentaliter, vocaliter, etc., debemus orare, IN SPIRITU et VERITATE, corde verè religioso et in Deum pio; verè humiliter et reverenti.

VIGILANTES IN HOC IPSUM, ut cor sit verè pium et religiosum, non distractum et non tepidum.

INSTANTER, cum fervore et perseverantia, charitate pura, universaliter; pro omnibus sanctis militantibus; pro tota Ecclesia militante; in communionem sanctorum per Jesum Christum, sanctam sanctorum totiusque Ecclesiae caput.

VERS. 19. — *ET PRO ME*. Ecce, inquit Grotius (quem cito contra Calvinistas), quanti Paulus preces pro me fecit; cum ille, tante apud Deum gratie, speret se aliorum precibus posse adjuvari, et nos æstimabimus Pauli cum Christo regnantis preces nihil nobis prodesse? Hæc omnia Grotius, hic. *Et pro me*. Orandum praecipue et particulariter pro prelati, pastoribus, apostolis et concionatoribus, omnibusque Ecclesiae ministris, ut Deus ipse illorum os aperiat, non ambitio, non avaritia, etc.; det illis verba, sensus, modos auditorum et auditorum saluti congruos; det illis sanctam verum dicendi libertatem et fiduciam: legationis pro Christo munus digne adimpleant, idque in ipso, in Christi Spiritu.

VERS. 20. — *PRO QVO LEGATIONE*, SYR., *Cujus legatione fungor in catenis, ut cum fiducia eloquar illud, prout oportet eloqui*.

VERS. 21. — *UT AUTEM ET VOS...* runc colligitur hæc Epistolam per Tychicum latam.

VERS. 22. — *QUEM MISI...* ET CONSOLETUR CORDA VE-

Et in ipso vigilantes in omni instantia, et observatione, et ad hoc ipsum, ut assidue Deum oreis in spiritu, vigilantes magis cum instantia, sedulitate et perseverantia.

VERS. 19. — *Pro omnibus sanctis; et pro me*. Sanctos intelligit fideles. Humilitatis autem est, quod se post alios nominet, uti Theophylactus observat.

Ut detur mihi sermo in aperitione oris meæ cum fiducia, etc., q. d.: Ut Deus aperiat os meum, et inspirat sermones quos loquor, ut cum fiducia, id est, libertate, evangelizem.

VERS. 20. — *Pro quo legatione*, apostolatu, fungor in catenis. Hinc patet hæc Epistolam Romæ à vinculis esse scriptam, ait Hieronymus et Chrysostomus.

Ita ut in ipso. Evangelio scilicet predicando, *audiam*: quasi dicat: Ut audacter et liberè causam meam et vinculis dicam meque defendam, et rationem reddam predicti à me Evangelii, prout oportet me, tanquam legatum summi Dei, liberè et intrepidè loqui.

VERS. 21. — *Ut autem et vos sciatis quæ circa me sunt*, id est, quæ ad me pertinent, quomodo res meæ habeant. *Quid agam*, in carcere constitutus.

Omnia vobis nota faciet Tychicus, etc., id est, in his quæ ad Christum Dominum pertinent.

VERS. 22. — *Quem misi ad vos in hoc ipsum, ut cognoscatis quæ circa nos sunt*, id est, quis rerum nostrarum sit status.

Et consoletur corda vestra, ne animis deficiatis ob tribulationes meas quas pro vobis et pro Evangelio

stra, ob meam catenam tristitia et sollicita.

VERS. 25. — *PAX FRATRIBUS...*, pax et concordia sit et augeatur fratribus.

ET CHARITAS fraterna, pacis principium.

CUM FIDE, charitatis fundamento.

A DEO PATRE, à quo omne bonum perfectum.

ET DOMINO NOSTRO JESU CHRISTO, nostro mediatore et causâ meritoria.

VERS. 21. — *GRATIA CUM OMNIBUS... QUI DILIGUNT DOMINUM NOSTRUM JESUM CHRISTUM, IN INCORRUPTIONE,*

patior. Pro consolatione, verti etiam potest, exhortetur.

VERS. 25. — *Pax fratribus, et charitas cum fide, etc.* Subaudi, sit vel augeatur ac multiplicetur.

VERS. 24. — *Gratia cum omnibus, etc.* Gratia complectitur omne genus beneficentiæ divini pertinetis

Corollarium pietatis, seu in hoc capite ad pietatem maxime notanda et ad praxim redigenda.

1° Ex versu primo discant filii modum sanctè obediendi parentibus, cælestem scilicet Patrem in illis considerando.

2° Ex v. 5 discant parentes modum filios suos sanctè educandi; illos scilicet instruunt et corrigant; instruant, inquam, multum; corrigant autem moderatè, et utrumque rationaliter. Vide v. 5 et 4.

3° Ex v. 5, 6, 7, 8, discant servi modum christianè serviendi. Hos versus lege in commentario. Ex

absque corruptione, ait Syrus. Id est, purè, sanctè, incorruptibiliter; seu ita ut ejus amor non corrumpatur adulterino amore seculi. Seu qui ita Christum Dominum diligunt, ut se immaculatos servant ab hoc seculo; itaque qui sic diligunt Dominum Jesum, ut et ejus præcepta servant. Da mihi, ô Deus, hujus benedictionis esse participem; ita te diligam ut et ex amore tibi serviam. Amen. Græc. habent: *Ad Ephesios scripta est à Romæ per Tychicum*. Syr.: *Epistola ad Ephesios scripta à Romæ et missa per Tychicum*. Similiter et Arabica versio.

ad salutem vite æternæ. Eam precatur omnibus diligentiibus Christum, in incorruptione, id est, purè et sanctè, cum vite castimoniâ, et absque corruptelis libidinum. Scripta Romæ ad Ephesios per Tychicum.

v. 9 discant heri modum sanctè domesticis suis imperandi.

4° Ex reliquo capite discant omnes Christiani necessitatem et modum sanctè et feliciter pugnandi contra nostre salutis hostes. Quis et qualis iste noster hostis; v. 12. Quæ et qualis esse debeat armatura nostra; v. 13, 14, etc. Unde nobis sic armatis auxiliium, quomodo illud implorandum; v. 18.

IN EPISTOLAM AD PHILIPPENSES

Præfationes.

Philippi, urbs Macedonia, sic dicta ob Philippum, Alexandri patrem, illius instauratorem.

D. Paulus in Macedonia à Deo vocatus illo mirabili modo, de quo Act. 16, v. 9, Philippos primum adit, ibique Lydium Purpurarium convertit ad fidem, ibidem, v. 15. Hæc itaque mulier fuit æquidem Ecclesiæ Philippensis primitiæ; at primitiæ messis postmodum, et citò abundantis futurae.

Erga D. Paulum, apostolum suum, hæc Ecclesia fuit semper studiosissima; ipsaque sola ex tot Ecclesiis à Paulo fundatis, tam boni magistri necessitati providere sollicita, ut ipsemet testatur cap. 4, v. 15, hujus Epistolæ.

Philippenses, quorum civitas à Philippo Macedonia rege conditore suo, nomen accepit; Macedones esse, et ex eâ provincia primos apostoli Pauli ministerio fuisse vocatos et conversos ad fidem Christi, idque non sine manifestâ significatione voluntatis divini, docet Actorum apostolicorum liber, cap. 16. Cùm ergo Paulus Romanus profectus ibidem in vinculis teneretur, eâ re audita, Philippenses, quo in apostolum suum erant affecti, per Epaphroditum miserunt ad eum subsidium pecuniarium, quo se in carcere su-

cum auissent ergo Philippenses quod Romæ in vinculis detineretur Apostolus, ad eum miserunt cum pecuniis Epaphroditum, tum ut per illum cognoscerent quo loco res essent; tum ut per illum forent ei solatio et ministerio, ait D. Chrysostomus in argumento.

Hæc utrique muneri tam sedulo studuit Epaphroditus, ut ægrotârit Romæ, et ad mortem ægrotârit; ubi autem convalescit, illum ad suos remisit Apostolus; hancque ei ad illos deferendam dedit Epistolam; quâ et gratias agit Philippensibus de ipsorum beneficentiâ, et eos edocet quo loco sint res suæ.

Ceteris omnibus lætior est hæc Epistola, blandior

stentaret, sicut et ante fecerant Thessalonice agentis. Quod utrumque Paulus ipse, sub finem hujus Epistolæ, commemorat. Ad eos igitur et vinculis, quorum disertè ac præclarè meminuit 1 cap., post primam defensionem suam, secundo quo Romam venerat anno, per eundem Epaphroditum hanc mittit Epistolam; quæ multam omnino laudem et commendationem Philippensium continet. Et quidem statim initio laudat eorum fidem, et ad profectum ac perseverantiam exhortatur. Deinde eos consolatur commemorata